

KÖZÖSSÉGI MŰVÉSZETEK TÁRSADALMI HASZNOSSÁGA

Kompetenciák, tudástranszfer

„Talán a legnagyobb pedagógiai téveszme az a vélemény, hogy az ember csak azt tanulja meg, amit megtanítanak neki. A mintegy mellékesen elsajátított, tartós attitűdök, kedvtelések és ellenszenvok gyakran sokkal fontosabbak, mint a nyelvtanórák, földrajzórák, vagy a megtanult történelmi tények. Mert alapvetően ezek az attitűdök számítanak később.”

John Dewey: Tapasztalat és nevelés 1938

1. Konferenciánk témája, a közösségi művészetek, az amatőr művészeti mozgalom társadalmi hasznossága rendkívüli módon foglalkoztat: tapasztalataim szerint napjaink magyar társadalma nem érzi a közösségi művészetek fontosságát, szerepét az emberek életében.

Véleményem szerint soha nem volt ennyire szüksége a hétköznapi embernek az amatőr művészetek adta örömökre, készség- és képességfejlesztésre, mint éppen napjainkban.

A téma szerteágazósága és fontossága megérdemelne egy valódi, empirikus kutatást, amire nekem sem módom, sem lehetőségem nem volt, de hiszem, hogy a közösségi művészetek fontossága és a közművelődés finanszírozási kérdései miatt elengedhetetlenül szükséges volna. Ugyanakkor bízom benne, hogy az általam itt felvetett gondolatok valaminek kezdetét jelentik, és talán elindul egy hógolyó, amiből lavina lesz.

2. A mindennapi életünket is befolyásoló súlyos társadalmi, gazdasági problémák között élünk, soha nem volt ennyire szükségük az embereknek az amatőr művészetek adta örömökre, készség- és képességfejlesztésre, mint napjainkban. Családok segítségével foglalkozó egykori népművelőtől tudom, hogy egyre többen szorulnak segítségre, egy-

re több az olyan gyermek és fiatal, aki „cselleng”, szabadidejét csavargással tölti, illetve a számítógép „rabja”. Különösen a hátrányos helyzetű térségekben, ahol a szülők munkanélküliek, a jövedelmük csupán a megélhetésre elég, különórákra nem futja, ott van e téren igazán nehéz helyzetben a fiatalabb generáció. Ha ugyanezen térségben a közművelődési munka végzése során szerzett tapasztalatokra építke, a következő generációk sincsenek jó helyzetben, hiszen a saját maguk művelésére fordítható összeg kerülne feltehetőleg az esetleges kiadások rangsorában leginkább hátulra, ha maradna rá.

Egy történettel szeretném kezdeni:

A közelmúltban Békés megyében a megyei közművelődési és módszertani tanácsadást közművelődési megállapodás formájában ellátó Békés Megyei Ibsen Kht. Kulturális Irodájával számtalan amatőr művészeti rendezvényt szerveztünk. Az egyik városi művelődési házban éppen néptánc-csoport volt a színpadon, amikor a nemrégiben megbízott igazgatónő, aki egyben az önkormányzat tagja, a helyi művelődési bizottság vezetője, a fülembe súgva megkérdezte:

– Jó ez a kht., illetve majd nonprofit kft. forma? Sokat lehetne ezzel spórolni az önkormányzati költségvetésnek?

Valamennyi kollégának megvan erre a válasza, nekem is megvolt: mindnyájan tudjuk, hogy bármilyen szervezeti forma esetén a források szűkülése visszafejlődéshez vezethet és ennek következménye a helyi társadalomban pénzben nem kifejezhető, negatív változásokat okozhat.

Am részben megértettem, hogy egy fenntartói szemmel is gondolkodó intézményvezető a kultúra helyzetét illetően végképp nincs könnyű helyzetben a jelenlegi társadalmi, gazdasági környezetben. Tudomásul kell vennünk, hogy *a piacgazdaságban a haszonelvűség, a hatékonyság, a kihasználtság, az eredményesség, a minőség a meghatározóak*, és ezeket, ha

tetszik, ha nem, el kell fogadnunk, nekünk ebben a társadalmi környezetben kell dolgoznunk.

Még valamit ki kell jelentenem: az, ha a továbbiakban alkalmanként *közművelődésről* beszélek, az nem fogalomzavar részéről, hanem ez utóbbi a társadalmi hasznosság szempontjából hasonló szempontok alapján vizsgálható, mint a *közösségi művészetek*, szerves kapcsolódásukat szakemberek körében nem is szükséges magyarázni.

3. A piaczgazdaság, tudásalapú társadalom, az egész életen át tartó tanulás, kulcskompetenciák kifejezéseket sokan – köztük, mi, művelődésszervezők is – nap mint nap halljuk, bizonyos pályázatok (pl. HEFOP, TÁMOP stb.) kapcsán már használjuk is.

Ennek ellenére nem merném kijelenteni, hogy valamennyi fenntartó – de a szakterületen tevékenykedő valamennyi szakembert vagy a munkaerőpiac szereplőit is említhetném – pontosan tudja, hogy a szakmánknak milyen fontos szerepe van e téren, azaz, hogy a közművelődés, a közösségi művészetek nemcsak a szabadidő kellemes, hasznos, igényes eltöltését jelentik, hanem kiemelkedő a társadalmi hasznosságuk.

Az elmúlt években számtalan értekezés, konferencia szerveződött a közművelődésben az élethosszig tartó tanulás témakörében, és azok a kollégák, akik nyitottabbak, e téren számos információval rendelkeznek. Van emellett a közművelődésnek stratégiája, ez bárki által hozzáférhető az Interneten, tehát a szakmának van mire építkeznie (http://www.okm.gov.hu/doc/upload/200901/kozmuvs_strat_090116.pdf).

Akkor mit is tartok gondnak?

Hogy az élet más területéről vegyem a példát, mi nem vegyész mérnökök vagyunk egy multinacionális cégnél, akik, ha kifejlesztenek egy új mosogatószert, és ha az jó árban és minőségben, akkor már csak a megfelelő marketing kell, és a piac majd eldönti a termék hasznosságát, illetve értékét.

A közművelődés, a közösségi művészetek társadalmi hasznossága a szakma többségének egyértelmű, de a pénzügyi háttérrel biztosított állam, önkormányzat esetleges mecenatúra számára nem egyértelmű. Véleményem szerint a közművelődésben dolgozók, a jó szakemberek rengeteget dolgoztak és dolgoznak, számtalan rendezvényt, képzést, tanfolyamot, szakkört szerveztek és szerveznek, de nem fordítottak, és *ma sem fordítanak kellő hangsúlyt arra, hogy ezek társadalmi hasznosságát kommunikálják, és – amit különösen kiemelnék – tudományos kutatásokkal igazolják.*

4. Az itt leírtak – azt hiszem – vitaindítóan jók, de lépjünk tovább! A témában történő elmélyülés során az Interneten álláshirdetéseket vizsgáltam meg, mert kíváncsi voltam, hogy a szakmai végzettség mellett a különböző munkaköröket illetően milyen elvárásokat fogalmaznak meg a munkáltatók. (Természetesen az internetes hirdetésekben többnyire kvalifikáltabb munkavállalókat keresnek, de azért egy segéd munkásnál, egy takarítónál is fontos a precizitás, az alkalmazkodó készség és az, hogy minden áldott nap felvegye a munkát és tisztességesen ellássa a feladatát.)

Következzék tehát néhány példa:

Géplakatos: pontos, precíz munkavégzés, felelősségérzet, minőségi munkavégzés, jó kommunikációs képesség;

Kirakatrendező: ápoltság megjelenés, precizitás, pontosság, határozottság, mobilitás;

Gyógyszertári szakasszisztens: jó kapcsolatteremtő képesség, terhelhetőség, munkabírási, rugalmasság, megbízhatóság;

Ügyintéző, áruszállító: megbízható, önálló, nagy munkabírási, jó kommunikációs készség;

Raktáros: önálló, felelősségteljes munkavégzés, teherbírási, jó szervezőkészség;

Ápoló: jó kommunikációs készség, stressz-tűrő képesség;

Boltvezető multinacionális cégnél: kimagasló kommunikációs készségek: előadói készség, problémamegoldó képesség, döntéshozatali készség, empátikus készség;

Projektmenedzser: jó kommunikációs készség, csapatjátékos attitűd, kitartás, precizitás, jó problémamegoldó képesség;

Mérlegképes könyvelő: jó kommunikációs készség, nyitott személyiség;

Építésvezető: megbízhatóság, szervező készség, nagy munkabírási;

Személyzeti vezető: humán beállítottságú, határozott, precíz, csapatmunkát kedvelő személyiség;

Szaktanácsadó: önálló munkavégzés, határozott fellépés, fejlett érveléstechnika, kitűnő kapcsolatteremtő készség;

Titkársági asszisztens: összeszedett, magabiztos személyiség, önálló munkavégzés, határozottság;

Könyvtáros: jó kommunikációs képesség, kreativitás, önálló munkavégzés.

A példák alapján jól látható, hogy egy állás betöltésénél, megtartásánál – az iskolai végzettség mellett – ma már mennyire fontosnak számít az, hogy ki hogyan viselkedik munkavégzése során, mennyire érez felelősséget teljesítményét illetően.

Meghatározó még az együttműködés képessége a közös munkavégzésben, az alkalmazkodó készség, a kreativitás, a kapcsolatteremtő készség, a jó kommunikációs képesség, ám az már csak kevesekben tudatosul, hogy mindezek az otthon magányában, pusztán a televízió és a számítógép társaságában nem fejlődnek ki.

Sokat tehet ebből a szempontból az oktatás és a család is, de egy művészeti közösségben való tevékenykedés még jobban segíti a kibontakozást, a mentális hatásokról nem is beszélve. Egy színjátszó csoport tagja magabiztosabban kommunikál, s nem jelent igazán gondot számára a mások előtt történő megnyilatkozás, hozzászokik ahhoz, hogy az előadásban mindenkinek, akár az epizódszereplőnek is megvan a maga feladata, és a sikerhez csak a közös munkavégzésen át vezet az út. Azt is tudja mindenki, aki közösségben amatőr művészeti tevékenységet végez, hogy az akár több hónapos felkészülést követő előadásra az epizódszereplőnek is mennie kell, mert ha nem, akkor „dugába dőlhet” az egész produkció, nincs előadás. Ugyanezt lehetne elmondani a néptáncosokról, kórustagokról, és folytathatnánk a sort.

Természetesen a csapatjátékokban űzött sportokat is meg lehetne itt említeni, mert bizonyos készségek fejlesztésében ezek ugyanúgy fontos szerepet játszanak.

Közművelődési szakemberként pályafutásom kezdete óta magam is, mint bármelyik kollégám számtalan amatőr művészeti projekt, képzés, klub, szakkör, rendezvény szervezésében közreműködtem, sőt mindnyájan tudjuk, hogy a szakma az alapfokú művészetoktatás „bölcsője” volt, így sokunknak megadatott, hogy az alapfokú művészetoktatásban is tevékenykedjenek. A művelődési házakban dolgozóknak nem szükséges magyarázni, hogy a közösségi művészetek sorába milyen művészeti ágak illeszthetők a gyakorlatból: ezt ők pontosan tudják, ám a társadalmi hasznosság elismertetésére vonatkozóan van még feladatunk bőven.

5. A továbbiakban egy napjainkban egyre divatosabb kifejezés, a kompetencia oldaláról közelíték témánkhoz:

Kulcskompetenciák – közösségi művészetek

A globalizáció térnyerése, a folyamatos, mindent átszövő változások, az új technológiák, a folyamatos kihívások mindannyiunk számára nélkülözhetetlenné teszik az egész életen át tartó tanulást (Life Long Learning). A munka állandóan változó

világa, a személyes kiteljesedés, az aktív társadalmi szerepvállalás szempontjából szükséges, hogy folyamatosan fejlesszük készségeinket, képességeinket.

Az Európai Unió Hivatalos Lapjában ezt olvashatjuk az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciákról:

„A Tanács és az Európai Parlament mindezek szem előtt tartásával fogadta el 2006 végén az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciák európai keretprogramját.

A keretprogram először határozza meg európai szinten a tudásalapú társadalomban való személyes önmegvalósításhoz, a társadalmi kohézióhoz, az aktív állampolgári létehez és a foglalkoztathatóságához szükséges kulcskompetenciákat. A tagállamok alapfokú oktatásának és szakképzési rendszereinek támogatniuk kell e kompetenciák kialakítását a fiatalok körében, felnőttoktatásuknak és -képzésüknek pedig valódi lehetőséget kell biztosítani valamennyi felnőtt számára e készségek és kompetenciák elsajátításához és megőrzéséhez.” (Az Európai Unió Hivatalos Lapja L394. – http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/ll-learning/keycomp_hu.pdf)

De mik is azok a kulcskompetenciák?

„A kompetenciákat itt az adott helyzetben megfelelő ismeretek, készségek és attitűdök ötvözeteként határoztuk meg. A kulcskompetenciák azok a kompetenciák, amelyekre minden egyénnek szüksége van a személyes önmegvalósításhoz és fejlődéshez, az aktív polgársághoz, a társadalmi beilleszkedéshez és a foglalkoztatáshoz” (uo.).

- a. Az anyanyelven folytatott kommunikáció
- b. Idegen nyelveken folytatott kommunikáció
- c. Matematikai kompetenciák és alapvető kompetenciák a természet- és műszaki tudományok terén
- d. Digitális kompetencia
- e. A tanulás elsajátítása
- f. Szociális és állampolgári kompetenciák
- g. Kezdeményező-készség és vállalkozói kompetencia
- h. Kulturális tudatosság és kifejező-készség

„Valamennyi kulcskompetenciát egyformán fontosnak kell tekinteni, hiszen mindegyik hozzájárulhat a sikeres élethez a tudásalapú társadalomban. Sok kompetencia részben fedi egymást és egymásba fonódik: az egyik területhez elengedhetetlenül szükséges elemek támogatják a másik terület kompetenciáit. Az alapkészségek megléte a nyelv,

az írás, olvasás, számolás, valamint az információ és kommunikációs technológiák (IKT) terén elengedhetetlen alapja a tanulásnak, míg a tanulás elsajátítása támogatást nyújt minden tanulási tevékenység számára.

Számos olyan téma van, amely a referenciakeret egészében alkalmazásra kerül: a kritikus gondolkodás, a kreativitás, a kezdeményezés, a problémamegoldás, a kockázateértékelés, a döntéshozatal és az érzelmek konstruktív kezelése szerepet játszik mind a nyolc kulcskompetencia esetében.” (uo., kiem. tőlem – D. I.)

5.1. A dokumentum részletesen közli a fogalmak definícióját és a kompetenciához kapcsolódó elengedhetetlen ismeretek, készségek és attitűdök leírását.

A továbbiakban – hogy világosabb legyen, mit is kell értenünk az egyes kompetenciafajtákon – az adott kompetenciához kapcsolódó elengedhetetlen ismeretek, készségek és attitűdök közül fogok idézni a fenti dokumentumból a teljesség igénye nélkül:

a. Az anyanyelven folytatott kommunikáció

„Az egyénnek rendelkeznie kell azzal a készséggel, hogy mind szóban, mind írásban kommunikálni, tudjon különféle kommunikációs helyzetekben, és hogy figyelemmel kísérje és a helyzet követelményeihez igazítsa kommunikációját.”

„Az anyanyelven folytatott kommunikáció irányában megnyilvánuló pozitív attitűd magában foglalja a kritikus és építő jellegű párbeszédre való hajlamot, az esztétikai minőség tiszteletét és az erre irányuló törekvést, valamint a másokkal fennálló kapcsolat iránti érdeklődést. Ehhez szükséges a nyelv másokra gyakorolt hatásának tudatosítása és a nyelv pozitív és társadalmilag felelős módon való értése és használata.”

b. Idegen nyelveken folytatott kommunikáció

„A pozitív attitűd magában foglalja a kulturális sokféleség tiszteletét, és a nyelvek és az interkulturális kommunikáció iránti érdeklődést és kíváncsiságot.”

c. Matematikai kompetenciák és alapvető kompetenciák a természet és műszaki tudományok terén

„A kompetencia magában foglalja a kritikus értékelés és kíváncsiság attitűdjét, az etikai kérdések iránti érdeklődést és a biztonság és fenntarthatóság iránti egyforma tiszteletet – különösen a tu-

dományos és technológiai fejlődés tekintetében az önmagunkkal, családunkkal, közösségünkkel és a globális problémákkal kapcsolatban.”

d. Digitális kompetencia

„Az IST (információs társadalmi technológiák) használata kritikus és megfontolt attitűdöt követel az elérhető információ és az interaktív média felelősségteljes használata tekintetében. Ezt a kompetenciát támogatja továbbá a kulturális, társadalmi és/vagy szakmai célokat szolgáló közösségekben és hálózatokban való részvétel iránti érdeklődés.”

e. A tanulás elsajátítása

„Az egyénnek képesnek kell lennie az új tudás és készség elérésére, megszerzésére, feldolgozására és asszimilálására. Ez az egyén tanulási, karrier- és munkabeli mintáinak hatékony kezelését követeli meg, és különösen azt a képességet, hogy rendületlenül kitartson a tanulás mellett, hogy huzamosabb időn keresztül tudja figyelmét összpontosítani, valamint hogy kritikusan mérlegelje a tanulás szándékát és célját. Az egyénnek tudnia kell időt szánni az önálló és önfegyelmel folytatott tanulásra, de a tanulási folyamat részeként képesnek kell lennie a másokkal végzett munkára is – élvezve a heterogén csoport előnyeit –, és meg kell tudni osztania másokkal, amit megtanult. Az egyénnek képesnek kell lennie saját tanulásának megszervezésére, munkájának értékelésére, valamint tanács, információ és támogatás kérésére, ha szükséges.”

„A pozitív attitűd magában foglalja azt a motivációt és magabiztosságot, amely az egész életen át ösztönöz és sikerre visz a tanulás terén. A problémamegoldó attitűd egyaránt támogatja a tanulást és az egyén azon képességét, hogy akadályokat szüntessen meg és változásokat kezeljen.”

f. Szociális és állampolgári kompetenciák

„E kompetencia alapkészsége magában foglalja azt a képességet, hogy építő módon tudunk kommunikálni különféle környezetekben, toleranciát tudunk mutatni, különféle nézőpontokat tudunk kifejezni és megérteni, bizalmat keltő módon tudunk tárgyalni és képesek vagyunk az együttérzésre.

Az egyénnek képesnek kell lennie kezelni a stresszt és a frusztrációt, és építő módon kell ezeket kifejezésre juttatnia, továbbá különbséget kell tudnia tenni a személyes és a szakmai szféra között.”

„A kompetencia az együttműködés, a magabiztosság és az integritás attitűdjén alapul. Az egyének érdeklődni kell a társadalmi-gazdasági fejlemények és az interkulturális kommunikáció iránt, valamint értékelnie kell a sokféleséget és tisztelnie kell másokat, valamint felkészültnek kell lennie az előítéletek leküzdésére és a kompromisszumra egyaránt.”

g. Kezdeményezőkéesség és vállalkozói kompetencia

„A készségek a proaktív projektmenedzsmenthez, az eredményes képviselőlethez és tárgyaláshoz és annak képességéhez kapcsolódnak, hogy egyénileg és csapatban együttműködve is képes legyen valaki dolgozni.”

„A vállalkozói attitűdöt a kezdeményezőkéesség, a proaktivitás, a függetlenség és az innováció jellemzi a személyes és társadalmi életben, valamint a munkában egyaránt. Magában foglalja továbbá a célkitűzések elérését szolgáló motivációt és eltökéltséget, legyenek ezek személyes vagy másokkal közös célok vagy törekvések, beleértve a munkával kapcsolatosakat is.”

h. Kulturális tudatosság és kifejezőkéesség

„A kulturális tudás magában foglalja a helyi, a nemzeti és az európai kulturális örökség, valamint világban elfoglalt helyük megértését.”

„A készségek továbbá magukban foglalják annak képességét, hogy az egyén össze tudja kapcsolni saját kreatív és kifejező nézőpontját mások véleményével, valamint hogy fel tudja ismerni azokat a társadalmi és gazdasági lehetőségeket, amelyeket kulturális jellegű cselekvésben tud megvalósítani. A kulturális kifejeződés nélkülözhetetlen a kreatív képességek fejlesztésében, ami a különböző szakmai összefüggésekbe is átvihető.

„A saját kultúra alapos megértése és az identitásérzés az alapja a kulturális kifejezés sokfélesége iránti nyitott attitűdnek és tiszteletnek.

A pozitív megközelítés lefedi továbbá a kreativitást, és az arra való hajlamot, hogy a művészi önkifejezés és a kulturális életben való részvétel révén finomítsuk esztétikai befogadóképességünket.”

Az Európai Unió számtalan munkadokumentuma, ajánlása hozzáférhető az Interneten, ám ha ezeket tanulmányozzuk rá fogunk jönni, hogy a közművelődéssel, közösségi művészetekkel egyik se foglalkozik, mint ahogy az előbbi idézetek sem beszélnek amatőr színházasról, néptáncról, tár-

sastáncról, képzőművészetről, bábjátékról, kórusokról stb.

Ám gyakorló szakemberként pontosan látjuk, hogy a különböző kompetenciákhoz kapcsolódó, elengedhetetlen készségek képességek közül néhányánál minden további nélkül leírhatnánk azt, hogy az egyes amatőr művészeti ágak közösségekben történő művelése során elsajátítható.

Hogy a saját példámat említsem: gyermekkoromban a szülővárosom (akkoriban nagyközség) könyvtárában, művelődési házában „nőttem fel”, verset mondtam rendezvényeken, esküvőkön stb. Nekem természetes volt, hogy amikor beindult a néptáncsoport, akkor táncolni kezdtem, aztán a társastáncanfolyam jött a sorban, sőt érettségi táján egy kis színházasra is szorítottam időt. Hogy mit profitáltam mindebből?

Nekem nem jelentett sohasem gondot közösségekben dolgozni, az alkalmazkodás is viszonylag könnyen ment. Ha igazságtalanságot éreztem, bátran mertem vállalni a véleményemet, nem jelentett gondot nyilvánosan megszólalni.

A munkám során, a különböző amatőr művészeti csoportok tevékenységének „gondozása” kapcsán tapasztaltam, hogy a színházasok, bábo-sok kommunikációs készsége miként fejlődik, a képzőművész táborban az új technikák megismerése mennyire kreatívva teszi az embereket. Tudjuk a néptáncsoportban mekkora jelentősége van annak, hogy mindenki minden próbán részt vegyen, ez például a közös munka iránti felelősségérzetet, a „csoportjátékos” attitűdöt fejleszti. Bizonyára többen voltunk már résztvevői olyan helyzetnek – legyen szó bármilyen művészetről –, amikor a művészeti ágat művelőknek, illetve az alkotóknak a korrekt szakmai bírálatot végig kellett hallgatniuk. Ez pszichésen nem mindig könnyű dolog, különösen, ha nincs függőségi viszony a kritikát megfogalmazóval szemben, de akinek ez itt sikerül, az valószínűleg a munkavégzés során is együttműködő módon tud szembenézni a mások véleményével. Ha nem ért egyet a kritikával, itt „tét nélkül” próbálhatja a saját véleményével ütköztetni.

Mindezek személyes tapasztalatok, de a továbbiakban szeretném ezeket konkrétumokkal is alátámasztani.

Mindnyájan emlékszünk arra az időszakra, amikor az alapfokú művészetoktatás színterei elsősorban a közművelődési intézmények voltak: a kivételt a zeneiskolák illetve a tagozatos általános iskolák jelentették. A gyerekek, az ifjúsági korosz-

tály nem az alapfokú művészetoktatási intézmény növendékei voltak normatív finanszírozással támogatva, hanem például a Békés Megyei Művelődési Központ Rábai Gyermek Táncegyüttesében ropták a táncot. De említhetném a bábszakköröket, képzőművészeti köröket stb. is, amelyek hasonló változásokat éltek meg. Mindehhez szervesen kapcsolódott az is, hogy a közművelődési intézmények mellett, alkalmanként a kulturális céllal működő civil szervezetek bekapcsolódtak a művészetoktatásba, amelyet törvényi keretek között az alapfokú művészetoktatás követelményei és tantervi programjának bevezetéséről és kiadásáról szóló 27/1998. (VI. 10.) MKM rendelet szabályoz, konkrétan meghatározva a művészeti nevelés szerepét a készségek, képességek fejlesztésében.

A rendelet az irányelvekben leírja, hogy legyen szó bármely művészeti ágról az alapfokú művészetoktatási intézmény, a terület iránt érdeklődő tanulók számára biztosítja készségeik, képességeik fejlesztését, az alkotó és önkifejező képességeik kibontakoztatását, tehetségük gondozását. Azt is megfogalmazza, hogy az ismeretgazdagítást, a készség- és képességfejlesztést a személyiségformálás eszközeként kell kezelni, követelményeit a gyermek életkori fejlődési jellemzőihez igazítani.

Ugyanezen rendelet megfogalmazza az alapfokú művészeti nevelés szerepét a tanulók személyiségfejlesztésében. Eszerint többek között a művészeti tevékenység, mint minden tevékenység magában hordozza a személyiségformálás specifikus lehetőségét, megalapozza a tanuló esztétikai szemléletét, kommunikációs képességét, az alkotó típusú tevékenységek megismertetése révén hozzá járul az akarati, az alkotó-alakító cselekvőképesség fejlesztéséhez.

Láthatjuk, hogy ha a korábban említett kulcskompetenciákra és az általam kiemelt készségekre, képességekre visszagondolunk, akkor számtalan azonos elemet fedezhetünk fel a rendelet szövegével. De ha egy adott művészeti ágra vonatkozóan a 2008 őszén elkészült tantervi tervezetekbe is betekintünk, még több azonosságot találunk (vö. http://www.nive.hu/hirek/files/2008_11_17/index.php).

Vegyük szemügyre például a Láposi Terka és Szabó Zsuzsa által a bábjáték tanszakon belül a bábjáték tantárgyra vonatkozóan leírt szakmai követelményeket. Eszerint:

- az 1. évfolyam fejlessze a tanulók:
- csoportos megszólalásának képességét

- az egyénnek a csoporttal való együttműködési képességét

- egyéni megszólalásának képességét
 - érzékelésének és megfigyelésének képességét
 - szerepek iránti érzékenységét
 - finommotoros képességét
- a 2. évfolyam fejlessze a tanulók:
- fantáziáját
 - figyelmét
 - önismeretét
 - gesztusnyelvi kifejezőképességét
 - verbális kifejezőkészségét
 - kapcsolatteremtő és együttműködő képességét
 - térbeli tájékozódását és a kreatív térhasználatot
 - megfigyelőképességét
 - finommotoros kézmozgás képességét
 - tárgyalkotó képességét

A gyakorló közművelődési szakemberek, a bábszakkörök vezetői pontosan tudják, hogy ha jól működik egy bábszakkör, akkor ugyanezeket a készségeket, képességeket fejleszti. A már elhunyt, de a bábművészetben jól ismert Lenkefi Konrád nemzetközi bábművész vezetésével irányított felnőtt és gyermek bábcsoportokban résztvevők hajdanán ugyanezen készségeket sajátítottak el, még ha ennek ilyen leírt formában nincs is nyoma.

Azt gondolom, a leírtakból mindnyájunknak egyértelmű, hogy a közösségi művészetek művelése során tanulási folyamat zajlik, jogosan használhatjuk fel tehát ebben a vonatkozásban az oktatási területen megtalálható szakirodalmat és terminológiát.

6. Egy további aspektusa a kérdésnek a következő gondolatmenet: Ha tanulás van, akkor van megszerzett tudás is, a megszerzett tudás pedig transzferálható. Ennek kapcsán számtalan kutatást folytattak pszichológusok, oktatáskutatók.

Mikor beszélhetünk tudástranszferről?

„A tudás egyik ilyen jellemzője az átvihetősége, más helyzetekben való alkalmazhatósága, amelyet a sokféle összefüggésben vizsgált transzfer fogalmával lehet minősíteni. [...] Transzfer lép fel, ha elemeiben az új feladat egyezik az eredeti, tanulási szituációban levővel, vagy ha az egyik feladatban megtanult alapelveket alkalmazzák a másokban.” (Molnár Gyöngyvér 2002: 65–67)

A továbbiakban ugyanezen tanulmányból röviden bemutatnék néhány, az elmúlt évtizedekben keletkezett transzfer-definíciót – a teljesség igénye nélkül:

A transzfer felfogható úgy, mint

– hatás, amelyet egy korábbi szituációban (A feladat) szerzett tudás gyakorol az új szituációban (B feladat) való tanulásra vagy kivitelezésre (Mayer és Whitrock, 1996);

– mérték, amennyiben egy új szituációban megismétlünk egy viselkedésmódot, eljárást (Detterman, 1993);

– előzetes tanulás, amely befolyásolja az eredeti tanulástól különböző új tanulást vagy teljesítményt, a szóban forgó feladatot (a korábban tanultak alkalmazása az új probléma megoldása során) és/vagy kontextust (az osztályteremben tanultak alkalmazása otthon vagy munkában) illetően (Marini és Genereux, 1995);

– korábbi helyzetben elsajátított tudás használata egy új helyzetben (Alexander és Murphy, 1999);

– jelenség, ha a korábban tanult tudás és képesség befolyásolja az új tudás és képesség tanulásának és kivitelezésének módját (Cormier és Hagman, 1987) (Simon, 1999);

– eljárás, amely lehetővé teszi, hogy a korábban megtanult válaszokat használni tudjunk új szituációban (Gage és Berliner, 1992);

– aminek bekövetkezése azon múlik, miképpen keresgélünk a memóriánkban, illetve hogy milyenek a már meglévő csomópontok közötti kapcsolatok (információ feldolgozás modellje) (Salomon és Perkins, 1989);

– releváns előzetes sémák aktivizálása (sémaelemlet modellje) (Salomon és Perkins, 1989).

A különböző definíciókban közös, hogy az egyik feladattal vagy szituációval kapcsolatban megtanultak befolyásolják a későbbi feladatok megoldását, a későbbi szituációkban való tanulást. Vagyis mondhatjuk, hogy minden tanulásban jelen van a transzfer, mert ahogyan nem léphetünk bele kétszer ugyanabba a folyóba, nem is találkozhatunk kétszer ugyanazzal a helyzettel, legfeljebb csak hasonlóval. Ha ebben a hasonló szituációban azonosítjuk és alkalmazzuk a korábban megtanultakat, akkor voltaképpen „transzferáljuk” ismereteinket.

A közösségi művészetek művelői körében szükséges lenne a társadalmi hasznosság szempontjából egy kutatás, amely a tevékenység során megszerzett tudás transzferálhatóságáról szól. Véleményem szerint olyan eredmények születnének, amelyek a közösségi művészetek hasznosságát igazolják.

7. Azt mondják a pszichológusok, hogy amit hall az ember, annak nagy részét elfelejti, amit lát, abból már kevesebbet felejt, amit csinál, lát, meg

hall, annak nagy része megmarad a tudatában. A közösségi művészeti tevékenységet egyúttal csináljuk is, tehát belőle sok minden megmarad!

Az amatőr művészeti tevékenység tudományosan nem kimutatott, de a gyakorlat által igazolt szerepe a mindennapi életvitelben és az emberi kapcsolatokban is rendkívül fontos.

Ez a fajta tevékenység ugyanis egyúttal egy közösséghez való tartozást is jelenthet, ami gyakran a magányt is oldja. Egy példaként a sok közül, a több mint 60 éves múlttal rendelkező, békéscsabai Balassi Táncgyűttest említeném, amely több generációt is összefog: az aktív táncosok mellett a gyermekeknek és az „őszülő halántékúaknak is szervez próbákat és különböző programokat. A közösségben az óvodástól a középgeneráción át – ahogy ők mondják – a „hetvenkedő” alapító tagoknak is megvan a helyük.

Természetesen a közösségi művészetek művelése kikapcsolódást is nyújthat, változatosabbá, színesebbé teszi a mindennapokat. Az itt születő emberi kapcsolatok, az aktív tevékenység segíthet kezelni a mentális problémákat, egyben pedig – ahogy már fentebb kifejtettem – készségeket, képességeket fejleszt.

Mindezek mellett – de nem utolsósorban – segíti a személyes önmegvalósítást, teljesebbé teszi az életet, és olyan tevékenység, amit szívesen csinálnak, ami örömet ad – ez pedig napjainkban talán fokozottan fontos a lelki egészség megtartásához.

„Az emberi boldogság ritkán a hatalmas vagyoni gyümölcse, sokkal inkább támad napi apró örömekből” – állítja Benjamin Franklin. Magam pedig hiszem, hogy a közösségi művészetek, a készségek és képességek fejlesztése mellett, megadják azokat az „apró gyümölcsöket”, amelyek az emberi boldogsághoz vezetnek.

Felhasznált irodalom

27/1998. (VI. 10.) MKM rendelet az alapfokú művészetoktatás követelményei és tantervi programjának bevezetéséről és kiadásáról. <http://net.jogtar.hu/jr/gen/getdoc.cgi?docid=99800027.mkm>

Európai Bizottság: Kulcskompetenciák az egész életen át tartó tanuláshoz. Európai Referenciakeret. Luxembourg: Az Európai Közösségek Hivatalos Kiadványainak Hivatala http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/ll-learning/keycomp_hu.pdf

Közművelődési stratégia 2007–2013. http://www.okm.gov.hu/doc/upload/200901/kozmuvs_strat_090116.pdf

Láposi Terka–Szabó Zsuzsa: A bábjáték tantárgy célja, feladata, szakmai követelményei. http://www.nive.hu/hirek/files/2008_11_17/index.php

Molnár Gyöngyvér: A tudástranszfer. In: Iskolakultúra 2002/2. 65-74.